

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

WELLS, H. G. (HERBERT GEORGE)

Scurtă istorie a lumii / H.G. Wells ; trad. din lb. engleză de Gabriel Tudor. - București : Librex Publishing, 2025
ISBN 978-630-6628-97-1

I. Tudor, Gabriel (trad.)

94

Editor: Ionuț Radu
DTP: Alexandra Tolocenco
Corectură: Marian Busuioc, Evelin Ceciu / Corectura.ro
Design copertă: Silvia Olteanu

LIBREX PUBLISHING
Str. Episcopul Radu, nr. 30, București
Redacție: 0723 193 019
comenzi@librex.ro
www.librex.ro

© LIBREX PUBLISHING, 2025

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform *Legii dreptului de autor*.

H.G. WELLS

SCURTĂ ISTORIE A LUMII

Traducere din limba engleză
de *Gabriel Tudor*

Librex Publishing
București, 2025

CUPRINS

Prefață	9
Lumea în spațiu	11
Lumea în timp	14
Începuturile vieții	17
Era peșterilor	20
Era turbăriilor	24
Era reptilelor	28
Primele păsări și primele mamifere	32
Era mamiferelor	36
Maimuțe, maimuțe antropoide și oamenii primitivi	40
Omul de Neanderthal și omul rhodesian	45
Primii oameni adevărați	49
Gândirea primitivă	54
Începuturile agriculturii	59
Civilizațiile neolitice primitive	64
Sumeria, Egiptul timpuriu și scrierea	69
Populațiile nomade primitive	74
Primele populații maritime	78

Egiptul, Babilon și Asiria	83	Imperiile Bizantin și Sasanid	197
Primii arieni	89	Dinastiile Suy și Tang în China	201
Ultimul Imperiu Babilonian și Imperiul lui Darius I	94	Mahomed și Islamul	204
Istoria veche a evreilor	98	Zilele de glorie ale arabilor	208
Preoți și profeți în Iudeea	103	Dezvoltarea Creștinismului latin	212
Grecii	107	Cruciadele și epoca dominației papale	220
Războaiele dintre greci și perși	112	Principii rebeli și Marea Schismă	229
Gloria Greciei	116	Cuceririle mongole	238
Imperiul lui Alexandru cel Mare	120	Renașterea intelectuală a Europei	243
Muzeul și Biblioteca din Alexandria	124	Reforma Bisericii Romane	252
Viața lui Gautama Buddha	129	Împăratul Carol Quintul	256
Regele Asoka	134	Epoca experimentelor politice, marea monarhie, parlamente și republicanism în Europa	265
Confucius și Lao Tse	136	Noile imperii ale europenilor în Asia și peste mări	275
Roma intră în istorie	141	Războiul american de independență	280
Roma și Cartagina	146	Revoluția Franceză și restaurația monarhiei în Franța	285
Expansiunea Imperiului Roman	150	Pacea tulbure din Europa ce a urmat căderii lui Napoleon	293
Între Roma și China	160	Dezvoltarea cunoșterii materiale	297
Viața omului de rând în Imperiul Roman timpuriu	165	Revoluția industrială	306
Evoluția religioasă sub Imperiul Roman	171	Dezvoltarea ideilor politice și sociale moderne	311
Învățătura lui Isus	177	Expansiunea Statelor Unite	322
Dezvoltarea Creștinismului doctrinar	183	Ascensiunea Germaniei către dominația în Europa	330
Barbarii rup Imperiul în răsărit și apus	187		
Hunii și prăbușirea Imperiului de Apus	192		

Noile imperii de peste mări ale vaselor cu abur și căilor ferate	332
Agresiunea europeană în Asia și ascensiunea Japoniei	338
Imperiul Britanic în 1914	343
Epoca înarmării în Europa și Marele Război din 1914-1918	346
Revoluția și foametea din Rusia	351
Reconstrucția politică și socială a lumii	356
Tabel cronologic	363

PREFAȚĂ

Această scurtă istorie a lumii este făcută pentru a fi citită aproape la fel cum se citește un roman. Ea ilustrează, la modul cel mai general, tot ceea ce știm în prezent despre istorie, într-o formă simplă, pe înțelesul tuturor. După ce o parcurge, cititorul ar trebui să reușească să aibă acea viziune generală asupra istoriei atât de necesară pentru studiul unei anumite perioade sau al trecutului unei anumite țări. Parcurgerea acestui volum poate fi considerată o incursiune pregătitoare, utilă pentru înfruntarea lecturii cărții *Outline of History* (Prezentare generală a istoriei), mult mai complexă, a aceluiași autor. Însă scopul său este în special acela de a satisface nevoile cititorului obișnuit, prea ocupat ca să studieze hărțile și diagramele temporale ale operei *Outline of History* în detaliu, dar care dorește să-și reîmprospăteze și să-și îndrepte ideile neclare sau fragmentare pe care le are cu privire la marea aventură a omenirii. Opera de față nu este un rezumat sau un concentrat al acelei lucrări anterioare. În limitele scopului său, *Outline of History* nu poate fi mai concentrată decât este. Cea pe care o aveți în față acum este o istorie mult mai generalizată, gândită și scrisă din nou.

H.G. WELLS

I

LUMEA ÎN SPAȚIU

Povestea lumii noastre încă nu este pe deplin cunoscută. Acum două sute de ani, oamenii cunoșteau doar istoria din ultimii trei mii și ceva de ani. Tot ceea ce fusese înainte de acea perioadă era o chestiune de legende și supoziții. O mare parte a lumii civilizate credea și fusese învățată să creadă că lumea a fost creată brusc, în anul 4004 î.Hr., deși experții nu se puteau hotărî dacă acest lucru s-a întâmplat în primăvara sau în toamna aceluși an. Această concepție greșită, de o precizie bizară totuși, se baza pe o interpretare prea literală a Bibliei ebraice și pe ipoteze teologice destul de arbitrare legate de aceasta. Profesorii de religie au abandonat de mult astfel de idei. Prin urmare, azi, faptul că universul în care trăim există de o perioadă enormă, chiar nesfârșită, este un lucru recunoscut în mod general. Cu siguranță, ne putem înșela asupra unora dintre aceste aparențe, la fel cum se întâmplă atunci când oglinzile puse pe pereții unei camere fac ca aceasta să pară nesfârșită. Dar teoria că universul în care trăim a luat naștere doar în urmă cu șase sau șapte mii de ani poate fi considerată o idee cu totul depășită.

Pământul, așa cum știe toată lumea în zilele noastre, este rotund, el fiind o sferă ușor turtită, în formă de portocală, cu un diametru de aproape 13 000 de kilometri. Cel puțin un număr limitat de oameni inteligenți știu acest lucru încă de acum aproape 2 500 de ani. Până la acea dată, se presupunea că Pământul este plat, iar despre relația sa cu cerul, cu stelele și cu planetele au existat diferite teorii, care azi ni se par de domeniul fantasticului.

Acum, știm că el se rotește în jurul axei sale (care este cu aproximativ 38 de kilometri mai scurtă decât diametrul său la ecuator), la fiecare 24 de ore și că acest lucru duce la alternanța dintre zi și noapte. Pământul se rotește totodată în jurul Soarelui, pe o traiectorie ovală, ușor distorsionată și ușor variabilă în decursul unui an. Distanța sa față de Soare variază de la 147 de milioane de kilometri în punctul cel mai apropiat, până la 152 de milioane de kilometri, în punctul cel mai îndepărtat. În jurul Pământului se rotește un corp ceresc sferic mai mic, Luna, care se află la o distanță medie de 384 600 de kilometri de el. Pământul și Luna nu sunt singurele corpuri cerești care se rotesc în jurul Soarelui. Acolo se află, de asemenea, planetele Mercur și Venus, la distanțe de 57,93, respectiv 107,82 milioane de kilometri. Apoi, dincolo de globul terestru, fără să mai ținem seama de nenumărații planetoizi, corpuri mai mici, se află Marte, Jupiter, Saturn, Uranus și Neptun, la distanțe medii de 227, 777, 1 426, 2 867 și 2 885 de milioane de kilometri.

Aceste distanțe enorme, de milioane de kilometri, sunt foarte greu de conceput pentru mintea umană. Ar fi mai ușor pentru imaginația cititorului dacă am reduce totul la o scară mai mică, mai ușor de înțeles.

Așadar, dacă considerăm Pământul ca fiind o minge mică, cu diametrul de 2,5 cm, Soarele ar trebui să fie un glob mare, cu diametrul de aproape 3 m, situat la o distanță de 295 de metri, ceea ce înseamnă aproape o treime de kilometru ori patru sau cinci minute de mers. În această scară redusă, Luna ar fi un bob mic de mazăre, aflat la o distanță de 0,76 metri de Pământ. Între Pământ și Soare s-ar afla cele două planete, Mercur și Venus, la o distanță de 114 metri, respectiv 228 de metri de Soare.

În jurul acestor corpuri ar fi gol până la Marte, planetă situată la 53 de metri de Pământ. Jupiter se află la aproape 1,6 kilometri mai încolo, având un diametru de 30 de centimetri. Saturn, puțin mai mic, e la 3,2 kilometri distanță, Uranus la 6,4, iar Neptun la 9,65 de kilometri. Apoi, nimicul absolut, cu excepția particulelor mici, în derivă pe mii de kilometri, și a resturilor norilor de gaze.

Considerând această scară, cea mai apropiată stea s-ar afla la o distanță de 64 de kilometri de Pământ.

Aceste cifre ne pot oferi, probabil, o idee despre imensitatea golului care se întinde în jurul spațiului unde se desfășoară spectacolul vieții.

În tot acest spațiu gol, enorm, nu știm să existe viață în afară de cea de pe suprafața Pământului nostru. Ea nu pătrunde la mai mult de 5 kilometri adâncime, din cei 6 400 de kilometri care ne separă de centrul Pământului, și nu urcă la mai mult de 8 kilometri deasupra suprafeței acestuia. Tot restul spațiului, în nesfârșirea sa, se pare că este gol și mort.

II

LUMEA ÎN TIMP

În ultimii 50 de ani au existat, din partea oamenilor de știință, multe supoziții foarte credibile și interesante cu privire la vârsta și originea planetei noastre. Nu putem pretinde însă să oferim aici nici măcar un rezumat al acestor supoziții, deoarece asta ar presupune folosirea unor considerații matematice și fizice extrem de precise. Adevărul este că științele fizice și astronomice sunt încă prea puțin dezvoltate pentru a putea oferi mai mult decât o presupunere demonstrativă în legătură cu acest subiect. În general, oamenii de știință au avut tendința de a prelungi din ce în ce mai mult vârsta pe care se presupune că ar avea-o globul nostru pământesc. În prezent, teoria cea mai probabilă e că Pământul, ca planetă independentă, care se rotește în jurul Soarelui, ar fi vechi de mai bine de două miliarde de ani. Este posibil însă să fie vorba despre mai mult decât atât. Aceasta este o perioadă care depășește orice imaginație.

Înainte de a fi existat ca planetă independentă pentru toată această perioadă imensă, Pământul, ca și celelalte planete din Sistemul solar și la fel ca Soarele, ar fi putut face parte dintr-un mare vârtej de materie, răspândit în spațiu. Cu ajutorul telescopului, putem vedea astăzi în diferite părți ale cerului nori luminoși de materie în spirală sau așa-numitele „nebulose spirale”, care par să se rotească în jurul unui centru. Mulți astronomi presupun că Soarele și planetele sale au fost cândva o astfel de spirală și că materia lor s-a concentrat în forma sa actuală. Prin eoni maiestuoși, această concentrare a continuat până când, în acea

nesfârșită depărtare a trecutului căreia i-am dat o dimensiune în cifre, planeta noastră și satelitul său natural, Luna, au devenit corpuri distincte. Pe atunci, ele se roteau mult mai repede decât în prezent și se aflau la o distanță mai mică față de Soare. Se deplasau în jurul acestuia mult mai repede și erau probabil incandescente sau topite la suprafață. Soarele însuși era mult mai strălucitor pe cer.

Dacă ne-am putea întoarce în acel timp incredibil de îndepărtat, pentru a observa Pământul în acest stadiu timpuriu al istoriei sale, am avea în fața noastră mai degrabă un cuptor încins, emanând un suflu fierbinte, ori suprafața unui râu de lavă, înainte de răcire, decât orice altă scenă contemporană.

Pe atunci, apa nu se vedea deloc, deoarece toată apa de pe planetă era încă în stadiul de abur supraîncălzit, într-o atmosferă aprinsă, de vapori sulfuroși și metalici. Sub aceasta se zvârcolea și fierbea un ocean de rocă topită. Peste un cer de nori înfierbântați trecea într-o clipă strălucirea grăbită a Soarelui și a Lunii, ca niște respirații de foc.

Dar treptat, odată cu trecerea a milioane de ani, această scenă înfierbântată a început să își piardă din incandescența eruptivă.

Vaporii din atmosfera primitivă a planetei cădeau în ploaie, dar cerul de deasupra Pământului devenea tot mai puțin încărcat. Pe suprafața acelei mări topite au apărut încet bucăți mari de rocă în curs de solidificare, care se scufundau în ea și erau înlocuite de alte mase plutitoare. Soarele și Luna, devenind din ce în ce mai îndepărtate și mai mici, străbăteau de acum cerul cu o viteză tot mai mică. Având dimensiuni mai reduse, Luna era mult mai rece decât fusese la nivelul de incandescență anterior și probabil că acoperea și reflecta în mod alternativ lumina Soarelui, într-o serie de eclipse și de luni pline.

Și astfel, cu o încetineală teribilă, prin imensitatea timpului, Pământul a evoluat către ceea ce este planeta pe care trăim astăzi. A venit apoi o epocă în care, în aerul răcit, aburul a început să se condenseze, formând nori și făcând ca prima ploaie să cadă cu suier peste primele roci de dedesubt. De-a lungul multor milenii

nesfârșite, apa de pe Pământ a continuat să se afle încă, în cea mai mare parte a sa, sub formă de vapori atmosferici. Existau însă deja râuri fierbinți, care curgeau peste rocile cristalizate de jos, precum și bălți, și lacuri, în care râurile transportau și depuneau sedimente.

În cele din urmă s-au creat condițiile favorabile care îi vor permite apoi omului să trăiască acolo. Dacă am fi putut vizita Pământul în acel moment, ne-am fi regăsit pe niște mase mari de rocă asemănătoare lavei, fără urmă de sol sau de vegetație vie, sub un cer zbuciumat. Am fi fost măturați de vânturi fierbinți și violente, mai puternice decât cea mai feroasă tornadă care a suflat vreodată, și am fi fost în bătaia unor ploii torențiale cum pământul nostru mai blând și mai lent de astăzi nu le cunoaște. Apa ploilor torențiale s-ar fi scurs repede pe lângă noi și, ducând cu ea sfărâmături de rocă, s-ar fi reunit în torenți, săpând defilee și canioane adânci, în misiunea lor grăbită de a depozita sedimentele în mările de la începutul lumii. Printre nori am fi putut zări un soare mare, mișcându-se vizibil pe cer, iar din cauza traiectoriei lui și a Lunii, Pământul s-ar fi răzvrătit cu un val de cutremure distrugătoare. Cât despre Lună, care în zilele noastre își arată aceeași față Pământului, am fi văzut-o rotindu-se cu repeziciune și i-am fi putut vedea și cealaltă față, pe care o ascunde acum inexorabil.

Pământul a îmbătrânit și încă un milion de ani s-au perindat peste el. Ziua s-a lungit, Soarele a devenit mai îndepărtat și mai blând, iar ritmul Lunii pe cer a încetinit. Intensitatea ploilor și a furtunilor a scăzut, iar apa din primele mări a crescut și s-a adunat în mantaua oceanică pe care planeta noastră o poartă și acum.

Dar încă nu existau creaturi vii pe Pământ. Mările erau lipsite de viață, iar stâncile – cu totul sterpe.

III

ÎNCEPUTURILE VIEȚII

Așa cum toată lumea știe, cunoștințele pe care le avem despre viața de dinaintea începuturilor memoriei și tradiției umane provin din urmele și din fosilele viețuitoarelor, lăsate în rocile stratificate. În șist și ardezic, în calcar și gresie, găsim conservate oase, scoici, fibre vegetale, tulpini, fructe, amprente, creștături și altele asemenea, alături de urmele lăsate de undele primelor mării și ale primelor ploii. Istoria trecută a vieții Pământului a fost reconstituită prin examinarea minuțioasă a acestor mărturii ale rocilor.

Rocile sedimentare nu s-au depus în mod ordonat, strat peste strat. Ele au fost strivite, îndoite, împinse, deformată și amestecate, întocmai ca paginile cărților unei biblioteci care a fost jefuită și arsă în mod repetat. Numai datorită muncii depuse de-a lungul multor vieți, istoria înregistrată în aceste sedimente a putut fi pusă în ordine și interpretată. Mărturiile rocilor acoperă un interval estimat acum la 1,6 miliarde de ani.

Cele mai timpurii roci sunt numite de geologi roci azoice, deoarece nu prezintă urme de viață. În America de Nord au fost descoperite mari suprafețe din aceste roci, iar grosimea lor îi face pe geologi să afirme că ele reprezintă o perioadă de cel puțin jumătate din cei 1,6 miliarde de ani care îi sunt atribuiți geologiei terestre. Dați-mi voie să subliniez acest lucru profund semnificativ. Jumătate din marea interval scurs de la momentul în care apa și zonele uscate ale planetei noastre au devenit două lucruri distincte nu ne-a lăsat nicio urmă de viață. În aceste roci se